

Harmadnap szürke bundát öltött,
negyednap éjjel már üvöltött,
ötödnap nagy fogat növesztett.
Ne hidd, hogy végül rajtavesztett.

NOÉ BÁRKÁJA

Míg odakünn a vihar tombolt, böngött a sötét víz,
benn a fedélközben vígan telt ám az idő, mert
a disznó disznólkodott
a marha marhászkodott
a légy legyeskedett
a kígyó kígyózott
a kacska kacsázott
a daru darvadozott
a petymeg petymegett
a süll pedig sült
egy volt csak, ki, szegény, nem bírta e hinta-palintát:
a róka

Rentz Máttyás

KETTŐS

A posztcehszlovák megoldás

– írta Pavel M. Oborzíl

Ezen a napon valamivel a természetes óra előtt riadt föl álmából Rodrigues Afonso de Monchique nyugalmazott középiskolai tanár.

– Biztosan megint azok az átkozott motorosok! – mondta, fölkel, a franciaablakhoz csoszogott, kitérta, s belefülelt a lisboai éjszakába. Mintha a Rocióról hallaná a nagy teljesítményű motorkerékpárok brummogását. Tornázni kezdett – hozzá öt karhajlítást! –, közben tovább fülelt. Éjszaka a dokkok zaja végigterült a városon, a legváratlanabb helyeken, távoli sikátorokban, kísérteties tereken vagy akár a De Francán is tisztán lehetett hallani a daruk elektromotorjainak hűgását, a csigák nyikkanásait, a pneumatikus és hidraulikus gépek nyögéseit, sóhajait.

A tanár úr már átlépte nyolcvanhatodik évét, de érzékei tökéletesen épek maradtak. Tréfája szerint, mivel nincsen családja, szükségtelen alkalmi süketségbe menekülnie vagy szemet hunynia bármi fölött. Olvasáshoz csak borgisz és kisebb betűtípusoknál használt szemüveget.

A motoros már ereszkedett is a Rua de Aureán, a tanár úr kihajolt, hogy láthassa. A fénypászma ott ugrált a földszinti kirakatok üvegén, megcsillant az emeleti ablakokon is, még a tanár úr árnyéka is falra ugrott egy pillanatra. Hosszú hajú fiú mögött vézna, sárgított hajú kis nő kapaszkodott, a fiú haja kibontva lobogott, mindketten bőrruhában. Már nem láthatta, csak a felvörösítő féklámpa visszatükröződéseit, gumi csikkant a kövezeten, rendőrök szava csattant s visszhangozva csapongott. Igen, elkapták végre, gondolta a tanár úr, s bereteszelte az ablakot. Szobájában a város éjszakai levegője, a főtámadt királynő lehelete. Tudta azonban, hogy a friss vakolatok alatti tovább tenyészs a nedves rothadás édes büze, és tisztában volt azzal is, hogy azt az időt már nem érheti meg, amikor Lisboa újra az a málló, enyésző, gyomverte késő barokk város lesz, mint ifjúkora legszebb éveiben, amikor a Coimbrai Presença is közölte verseit és néhány tanulmányát, s mely időtől kezdve Anselmina, a szobalány író úrnak, bizalmas pillanatokban pedig titkos nevén, Arnaldónak szólította.

Anselmina is motozott a dolgozó és a konyha közé ékelt keskeny, ablaktalan cellájában, mely a tanár úr hajógazda őseinek kincseskamrája volt, s amelybe titkos ajtó nyílt a faburkolatban.

Anselmina bekapcsolta az elektromos kávéfőzőt, ellenőrizte az ezüsttálcára helyezett bambuszmintás csészét, mutatóujját benyálázva letörölte pereméről egy kávémaszatot, előkészítette a termoszt, amibe a maradékot tölti, s az ajtóhoz állt fülelni a tanár úr neszezését.

Anselmina hetven éve ébredt a természetes órán, a hajnali váltás idején. Az ifjú De Monchique apja szokása szerint osztotta be napját, ám míg amaz indexeket egyeztetett, s meteorológiai jelentések alapján opciós kombinációkat épített kakaóra és más gyaratúrura, addig ő a termékeny korai órákat hivatásának, az irodalomnak áldozta, tanítás után ugyanis képtelen lett volna már elemelkedni a hétköznapi sarából. Alkalmazott ugyan szereket, melyek egy-két órára kisöpörték fejéből az ólmos gondolatokat, de a belső szabadságot mindig többre becsülte a külsőnél. Talán ezért volt képes robotolni az Escola de Polytechnica kaszárnyájában.

Nincsen reménytelenebb, mint reálgimnáziumban portugál nyelvet és irodalmat tanítani. Mivel nem volt gusztusa apja munkáját folytatni, de ha irodalmár akart lenni, akkor Lisboában kellett maradnia, kényszerből elfogadta az alkalminak ajánlott óradói állást. Coimbrába készült még a kinevezése után is. Az irodalomtól várta, eljön majd érte, s megszabadítja a fizikai rabságból is. Először tanulmányainak közreadásával hagyott föl, pontosabban eleinte csak Coimbrából, azután már a lisboai folyóiratoktól is visszaküldték kéziratait. Tanulmányaiban és egyetlen drámájában ugyanis rendre metszésbe hozta a *Portugália – úszó sziget, mely távolodik Európától* című mániát a magasabb irodalom ideáival. Iróniája hamar cinizmussá mélyedt, nem ismerte az érdekviszonyokat és a béka-egér harc frontjait, kocsmái jó mondások alá neves társadalomfilozófusokra utaló monogramokat biggyesztett tréfából. Barátai is árulónak nevezték, tahónak később, aki elrabolta a tudást, de méltatlanná vált. A lisboaiak egy ideig még eltűrték, a coimbraiak elleni titkos küzdelmeikben vélték szövetségésüknek, azután lassan már semmit sem közöltek róle. Már a szerkesztők is tanár úrnak kezdték szólítani, kedvességéből vagy gúnyból. Ilyenkor, nem várva meg az elutasítási etikett

végét, fölvette az asztalról a kéziratát. Soha nem adta máshová, hazavitte s az *Elutavítottak* felíratú dossziéba helyezte munkáit. Egy-két elheverő verse még megjelent, néha megszólították az utcán: „Mi az, tanár úr, nem verselget már?” Ettől kezdve munkája még terhesebbé vált. A költészet senkit nem érdekelt iskolájában. Az igazgató ugyan, ha jó módú, neves szülő érdeklődött, büszkén hivatkozott rá, hogy egy igazi költő tanítja a portugált a kitüntetéses, címzetes professzorok és mérnök tanárok mellett, de értekezleteken burkoltan célzott, négyeszműközt nyíltan kimondta, csak azért nem hirdetik meg állását, mert a De Monchiqék nagy nemzedékei sokat tettek az iskoláért, például szertárak felszereléseit ők ajándékozták.

Diákjait sem szerette. A stréberek kikutatták gyengéit, és tudásukat örököül hagyták az alsóbb évfolyamok nebulóinak. A Pessoa-rajongók falkában követték órák után, többnyire szegénységi tanúsítvánnyal rendelkezők, akiknek a tandíjmentességhez azért egy jeles vagy kitűnő érdemjegyre is szükségük volt, ezeknél rosszabbak csak a gazdag, de kupori szülők eminens gyerekei voltak, akiknek színjeles bizonyítványt kellett szerezniük a tandíjmentességhez, s akik az így megtakarított összeget prémiumként kapták zsebpénzükhöz. A színlelő stréberek és gyáva eminensek árnyékában mindig duzzogott néhány tanítványa, akiket örökös közbeszólásaikért, szemtelen kérdéseikért és koravén cinizmusukért jó érdemjegyekkel büntetett: sohasem kaphattak jelest. Ez utóbbiakból nem egy irodalmár, tanár vagy falusi tanító, akik sohasem bocsátják meg neki, hogy eltérítette őket egy műszaki sikerpályától. A stréberek és eminensek számára a műszaki iskola könnyű kerülő útnak kellett az orvosi vagy jogi pályához, bankigazgató és egy műszaki szemle szerkesztője is akad közöttük: foglyai az időnek, akik csak addig léteznek, míg tevékenységüket gyakorolják. A leckéket rég ellelejtették, de a tanár urat messziről előre köszöntik, érdeklődnek hogyléte felől, autójukba ültetik, ha messzi sétáin toppan elébük; egyikük fogász, ingyen kezelte fogait, a vagyonát gondozó ügyvédi iroda tulajdonosa is közülük való.

A tanár úr előtt, ha osztályára gondolt, mindig ugyanaz a harminchárom arc merül föl: városi brigantik, jópofák, technikai barbárok, semmirekellő álmodozók, akik futballszárokról elnevezett gombokat csereberélnek pornográf kártyákra a pad alatt.

Anselmína megkocogtatta az ezüstkanállal a bambuszmintás csészét.

– Elkapták hát – jegyezte meg, miközben rácsorgatta a forró kávé a csészében fölpupozott nádcukorra.

A tanár úr rámosolygott Anselmínára. Ezt sohasem mulasztotta el, Anselmína pedig egy időben messzemenő, sőt azon is túllátó következtetéseket vont le az akkor még rövidre nyírt fekete szakállal keretezett mosolyból. Annak a szakállnak már csiklandó emléke is elkopott. „Le kellene vágni végre ezt a csúnya szakállt, Arnaldo” – suttozta néha, de ha a tanár úr rákérdezett, mit mondott – nagyon is jól hallotta, mit! –, Anselmína rálegyintett.

– Jön mindjárt egy másik motoros, Anselmína! Ott tanyáznak ezek a Central előtt, onnan fölrepesztenek a Rambalig, le a Do Mundón át a kikötőig – magyarázta, miközben aprókat hörpintett kávéjából.

– Jól mondja az író úr, valóban... – bólogatott Anselmína.

A tanár úr egy pillantással köszöntötte, nem, nem kért mást, Anselmína visszatípegett cellájába a tálcával, kikanalazta a csésze aljáról a cukrot, fölkatintotta a mosógép konyhából átvezetett kábelén a kapcsolót, ágyára dőlt – nehéz nap, hiszen vasalnia kell! –, s elszenderedett.

Ezen a napon, 1994. december 1-jén Rodrigues Afonso de Monchique egy vadonatúj könyvet vett kezébe. A papírkötésű, de finom lapokra, könnyen olvasható garamond betűkkel nyomott könyvet többször is levette a könyvtárházban a polcról, míg végre a kosarában hagyta. Illene olvasnom most már egy csehszlovákot is, gondolta. 1981-ben olvasott utóljára csehszlovákot, francia kiadásút, Kunderát. Emlékezett, hogy az a könyv még pillanatokra föltámasztotta benne a szenvedélyt, az olvasását, vagy már csak az ízet, mely leginkább a fehér borssal szórt, szalonnás, fokhagymakente pirítószeletekére emlékeztette. Akkor még voltak fogai. Fogak nélkül a pirítósmajszolgotás csak kín.

Olvasonaplójába átmásolta a szerző nevét s a fűlszövegből a fontosabb adatokat. Egy V betűt írt ceruzával a bejegyzés végére, ez azt jelentette, hogy a Várományosok nevű állványról vette le. Ha az új szerzemény nem nyerte meg tetszését, akkor a Várományosok-állvány alsó polcaira dobta, ahonnan Anselmina egy utazótáskába gyűjtötte és a közeli antikváriumba vitte az ilyen könyveket. Soha ne semmisíts meg könyvet, nem lehet tudni, egy diáknak nincs-e szüksége éppen arra a könyvre, egy szovjet antológiára, Helen Bildner keletnémet költőnő verses füzetére vagy Róma képes beдекkerére, mondogatta olykor. Az arra méltónak vélt könyveit a felső polcokra helyezte, ahonnan a könyvkötészet emherei a gerinckódolás egyeztetése után ládákban vitték el, hogy meggyász, arannyal nyomott bőrkötésben szállítsák vissza őket. Nem alfabetikus rendben csoportosította könyveit. Különböző elnevezésű állványain első pillantásra minden logikát nélkülözően zsúfolódtak vagy árváldoktak könyvei. Nietzsche például a Megveszekedettek nevű szépirodalmi könyvszekrényben tartotta elzárva, kedveltjei között, míg az Esztétika nevű állványon Wittgenstein *Tractatusa* mellett a portugál *Beattles-biblia* pöffeszkedett. A polcrendszer elérhetetlen magasságú régióban kedvelt klasszikusai sorjáltak, az Eltemetettek, a középső részeken a mindennapi olvasmányai, egyes műveknek, a fordítások miatt, angolai és különböző brazil kiadása Mesterek művei szétszakítva, az ifjúkori próbálkozások és a kései rutinmunkák elkülönítve a főművektől; az alsó polcisorokon egyenesen hanyódtak a könyvek, a Menekültek voltak itt, melyekre sajnálta a bőrkötés árát költeni, ám valamiért mégsem vitette antikváriumba *óket*, például volt barátai dedikált könyvei, évkönyvek, antológiák zsúfolódtak itt, a polcok alá is jutott belőlük. Egy szekrényben a Presença-csoport művei, egy alsóbb polcon könyvnyi hely üresen, könyörtelenül itt jelölte ki a maga helyét. Azt tanította, a műveknek két idejük van, egy a keletkezés és megjelenés kellő ideje, s egy másik, amikor majd az örökkévalóságba emelkednek. Ha a mű nem jelenhet meg a kellő időben, akkor ne jelenjen meg egyáltalán. Ha magyarázat nélkül fönnáll, akkor fönnmarad, az Idő úgyis partra veti a kéziratot, ha igazán nagy mű, akkor más korban is, magyarázat nélkül is megértik, ha nem az, akkor végleg elmerül. A vagyont kezelő ügyvédi iroda hérelt szíjszéiben, nyomdakész állapotban őrizték vékony kötetre való verseit. Tekintve, hogy halála után nem lesz képes a korrektúrára, valamint arra, hogy nem elismert, s kötete nem olyan kiadónál fog megjelenni, mely valamit is számít a korszerű irodalmi élet szempontjából, ezért a versek kézírásával kerültek a finom rizspapírra.

Semmiire sem gondolt, s az ingaóra szerint másfél óra telt el, miközben még csak a fűlszöveget olvasta, s a szerző fényképét nézegette. A fűlszöveg szerint Pavel M. Oborzilnak ez a második portugál nyelvű könyve, de francia és német kiadásai is vannak. A lexikont is föllapozta, mivel ott hevert az asztal sarkán, még egyszer kikereszte Oborzil nevét a cseh irodalmat tárgyaló szakaszban. Megszagolta a könyvet, s belegondolt az időbe.

A portugál kiadó egyik szerkesztője – bizonyára egy értekezleten vagy borozgatás közben – az igazgatónak említette meg, hogy ki kéne adni végre egy csehszlovákot is. Az igazgató intett szivarjával, a szerkesztő fölhívta a portugál főszerkesztőre, ahol egy adminisztrátor vette át a külföldi kapcsolatokért felelős helyettes titkárnak szóló üzenetet. A helyettes titkár a közép-európai felelősnek továbbította a kérést, aki fölhívta a cseh konzult, ő, a hárszonyos órákban már nagykövetségnek képzelve magát, a legnagyobb természetességgel a cseh szövetséget hívta, ajánljon valakit, aki pillanatnyilag szalonképes. A cseh szövetség titkárnője, az egyik leghíresebb cseh író autószerelőjének a keresztlánya az üzenetet átadta a külföldi kiadásokért felelős titkárnak, aki szerkesztőségi állás hiányában meglehetősen gyakorisággal fordul meg a szövetségben, hogy leadja postáját és elintézzé telefonjait. Eppen a magyar határ menti szlovák rokonaival egyeztetette egy disznótör időpontját, amikor a dús ajkú, cseresznyemellű heteira asztalára ejtette a cetlit. „*Pistá, Pistú, értsd meg, a felét el akarom hozni, majd elkérem a fiamtól a kombi, hogyne, Janácska, öt perc, és viszem a nevet!*” A titkár, mielőtt fölhívta volna a cseh beszkidekbéli nyaralójának gondnokát, készítsen elő mindent a fél sertés fogadására, az egyik legbefolyásosabb cseh író számát tárcsázta, hogy megkérdezze, éppen kit szabad ajánlania. A legbefolyásosabb író köhintett egyet, s eközben végigpörgette a másik leghelyesebb író kedveltjeinek névsorát. Rákérdezett az országra, így azután egy nem annyira jelentős író ajánlott, '68 cseh Rimbaud-ját, Pavel M. Oborzil. A portugál escudo nem az a nagy valuta, és a portugálokból úgy kell kiimádkozni a pénzt. Ha teszem azt, angol kiadóról lett volna szó, akkor ez a legbefolyásosabb író a másik legbefolyásosabb író javasolta volna, ezt így tartották volna etikusnak, egy Nobel-díjhoz szűles, lehetőleg angol nyelvű publikációk kellenek. Oborzil, ismételte, s nehogy Zdenek Oborzilra gondoljon a titkár, hozzáfűzte: Pavel Marián. Innen azután meglódultak a dolgok. A portugálok kinyomozták, hogy Oborzilnak van egy véletlen – francia – kiadása, mely Panasonic televíziókészülék formájában emlékezteti Oborzilovát elvált férjére. Nos, e francia kiadás alapján készült a portugál fordítás. A könyv fordítóját személyesen ismerte a tanár úr, egyike volt azoknak a fiatal embereknek, akikről mint lapszerkesztőktől, utolsó verseit visszaszerezte.

Elmosolyodott.

A tanár úr helezapozott a könyvbe. Minden lapra egy történet jutott. A lapokat tetszőleges sorrendben lehet olvasni, egy fonalat az önkényes lapszámolás ad, egy másikat a történetek címei, melyek összeolvasva egy újabb történetet képeznek, s egyben a tartalomjegyzéket adják. A fűszöveg említi is, hogy Oborzil jelentős műve az első közé tartozik, mely leszámol a történeti-telenség kurzussal.

A tanár úr néhány történet átlutása után megállapította, hogy azok nem beszélnek el semmit. A szigorú forma és selymes stílus gömböczésében a semmi feszül.

– Tehát versek – mondta a tanár úr a zöld burás banklámpának. A tanár úr hangosan olvasott a szövegből, de hárhogy fülelt, nem hallotta a távoli és rejtélyes cseh nyelv zenéjét, ami például Hrabal vagy Kundera idegen köztésből fordított művein is áthallik.

– Nem versek tehát, hiszen nem a mondhatatlant kísértik – állapította meg.

Becsülethől elolvasott egy történetet.

A fiú, rizsbajnok (ezt először nem értette, azután mégis, valahogy kikövetkeztette, mi lenne az: fordítási hiba), 100-as Skodájával (cseh VW) autózik, fölcsod egy utcalányt, medikát, aki ösztöndíját egészíti ki keresményével. Azt hazudja a lánynak, hogy

strici, és jobb placcot tud ennél a tetű kamionparkolónál. A lány csíp, karmol és harap, független frajla, nincs szüksége élősködőre. A fiú jégkaparóval átvágja a lány nyakát, jót iszik a fölbuzgó jeges narancsléből, s végigporoszkál az országon, hogy a kelet-szlovákiai Kosice határában – (Itt megállt, előkereste az atlaszát, de azon még nem szerepelt Szlovákia. Keresett egy másik térképet, azon végre megtalálta, egyezettette az atlaszbéli Kassával. – Érdekes név, állapította meg.) Tehát Kosice határában egy ittas rendőr megállította, hevonta a jogosítványát és az ifjúkommunista-igazolványát, azután megnézték a rendőrszót minivizorán a Baník Ostrava–Dinamo Kosice jégkorong- (csehszlovák kupa!) mérkőzést, a rendőr a Baníknak szurkolt, itták a rendőr iszonyú lőrét, itt véget ért a lap. A tanár úr a történet folytatásához lapozott, amiben Jonas Drúch közrendőr katonai bíróság előtt áll egy prágai medikuslány megölésének vádjával. A lap aljáig folyik a vita az igazságügyi orvosszakértő és az ügyész között, hogy a lány prostituált volt-e vagy sem.

– Nem találtam spermiummaradványokat – közli az orvos.

– Milyennek találta a hüvely falát? – ismételgeti az ügyész.

A tanár úr becsukta a könyvet. Nem, nem érzett semmit, még a ra sem gondolt, hogy soha már ezt a könyvet kezébe nem veszi, soha már. Pedig jólesik könnyeznie olvasás után. Indulatot sem érzett. Az íróra sem gondolt többé. (Mintha lányait látta volna egy pillanatra, az író lányait. Ofeliát, hatéves, és Euridikét, ötéves. Ott masíroznak, kis mazsorettek, a homályban, melyből az ismeretlen város ódon dísztere me-
rült föl.)

Hirtelen reggel lett, pedig Ofelka és Euridike alig lépegettek kettőt-hármat. Balra át: egészen kivilágosodott.

A tanár úr föltápáskodott a teveször pokróccal takart, bőrrrel vont karszékéből, kitérta az ablakot, vörös fény csillant a szemközti házak ablakain, a kikötő hangjait elnyomta a város zúgása, felpörgött az autók motorja, gumi nyikkant a kövezeten, kürtkoncert a Commercio torkolatából, motorosok cikáztak a lomhán ereszkedő forgalomban, rendőrök is, lármás iskoláscapat vonult a kollégiumból a liceumba.

Anselmína hangosan zörgött az edényekkel a konyhában, jelezve, készen a reggeli. (Már kivette a vasalnivalót a mosógépből, a lába nem engedelmeskedik, bezzeg a tanár úr, ő egész délelőtt sétálni fog, az ő számára még létezik a város e negyedén túl is, a múltkor az Estrellától hozta vissza drága német autóval egy volt tanítványa, egy igazgató, aki kezet csókolt, s asszonyomnak szólította.)

– Szép időnk lesz ma – köszönt a tanár úr, s elfoglalta helyét reggelizőszékében, az előkészített újságok mellett.

– Minden nap ajándék – köszöntötte Anselmína, kockákra vágva a fokhagyma- és szalonnakente pirítóst, porcelántányéron a tanár úr elé helyezte.

A tanár úr ajkához emelt egy pirítósdarabkát, s meghalt.

Még élt! Szopogatta a pirítóst, hozzá forró ceyloni teát kortyolt, de már halott volt.

– Eddig tartott hát futásom, Anhía! – mondotta sokára, amikor már Anselmína egészen közel hajolt arcához.

– Arnaldo! Hidegség a lábamban, karomban? Az ujjaid? Nem mondhatsz ilyet, hogy vége! – mondta illendően, s visszatette a kannát a tűzhelyre. – Író úr, hívjak orvost? – kérdezte később, amikor már az asztalt törölgette.

Rodríguez Afonso de Monchique csak intett, ne; a hálóban ágyaztatott magának, a

szervízasztalkán behozatta az Alapművek nevű polcon elhelyezett nyolc könyvet, papírt, tollat, majd elaludt. Végigaludta a napot, tátott szájjal, este elvégezte a legszükségesebbeket, sötétséget parancsolt, a spalettákat is behajtatta, s pokrócot terítettett az ajtóra. Egész éjjel a könyveket lapozgatta, tenyerével simította végig a telejegyzeteli lapszéleket.

A természetes órán az Estrella terére gondolt, arany, téli nap sütötte fákra, a temető süppedő sírjaira, a város panorámájára, s elaludt.

Ötszázhetvennégy éjszakát éli még.

A posztportugál megoldás – írta Arnaldo Ovidos Estaço

ÁTHAJOLT A VÁLLA FOLÓTT, NEVETVE TOVÁBBLIAPOZOTT, MIKÖZBEN
A LÁNY

Szépiacsonttal bordázott, selyemmel vont vértet öltök ványadt testemre. Sárgaságom lánkjai a falon. *(Feleségem leküldött, ebédig sétáltassam meg kis patkányaimkat.)*

Arany Prága rozslái, tessék a prágai sör, például. A konzumgalambok, a halhatatlanok. *(Láttam egyikük hulláját, például. Fölvettem a lélekhagyott testet, ráfacartam citromszívem, s megeltem. Marcel Carné Jehoi úsztak el.)*

– Tehhé mondáhá, méhe vának et ánhelok – kérdezi egy turista, nyilván ibériai, spanyol vagy portugál. A házasság hetven éve, például!

(Fehér cápa, BMW suhant át a téren, az elnöki, maga az elnök vezette. Nyomában a kopók. Vakut villantottak, hogy véletlenül se legyen műfényes a kép, ismétlem, Marcel Carné felhői úsztak el.)

– Angyalok balra, a trapézokon! – segítem az ibériait. *(Vagy traverzekon s akkor → traverziták – de ez a tréfát megtartottam magamnak.)*

– Ön '68 Rimbaud-ja – rivall rám az újságárusnő. – Nyolc szerelmes levelet küldtem magának, pedig az anyja lehetnék, s nem válaszolt!

(Mekínáltam egy sajátos k'európai bõrgerrel. Előfordítva csuklómra szíjazott tojásomat, ellenőriztem az időt, amíg végzett vele. Elég gyorsan és jól csinálta. Úgy viselem komplexusaimat, mint más azt a bizonyos legendás farmerdzsekit. [Apám 1967-ben kamionos, hoz egy farmerdzsekit, nem ért hozzá, koppincsat, nem márkásat. A farmergyűjtés a nadrággal kezdődik, mondom neki, képen legyint. Örüljek, hogy ilyen jut. én. Öcsipöcs!])

– Benne vagyok, nem vagyok benne a Cseké Literában? – latolgatom. *(Elfelejtettem fizetni.)* Visszamegyek. A nő már a parkolóórrel beszélget. *(Füles sapkában, CSAD-zekében, de nő volt az is.)* Remegő kézzel lapozom föl a számot.

A téren mazsorettek vonulnak át, tengerimalackák kukucsáknak kebleik közül. Magas térdemelés: a lányaim azok. Ofelka, Euridike, patkánytévedések. *(Nem alkatuk – mondta a mester – a tánc.)* Nekidőlök a tízes számú ház lorró, vörösréz esőcsatornájának.

Bal lábamat a jobbal kereszteztem. Közel a szerkesztőség, akár föl is mehetnék *(gondoltam)*. Ott vannak a tiszteletpéldányok Mandelková hokedlijén, csak el kellene egyet vennem, s hólintani. Tudom, hogy nem közöltek tőlem semmit, hiszen 1984 óta nem

adtam le anyagot. *(Az viszont nem is képzeltem, hogy Mandelkovát kirúgták, hokellit a lom-talanításba, írodabútor Steinmann & Horáček-től, Holubová, Sylwia és a többi, a többi.)*

– Ilyen idő decemberben – zúg el mellettem két könnyűbombázó. Mire szavuk tudatomba toccsan, már elnyeli őket a forgatag.

– Legalább nem fázunk föl, bazmeg – mondja egy mazsorett, nem Ofelka, nem Euridike, csaknem a lábamra lép.

Mazsorettnek vágni-lenni – hát nem ugyanaz?

A gyors *(a lassú)* vonat érkezése. Ezt gyakran képelem: átvág a téren, lekanyarodik a Palacká felé, kigyófarka, tücsökciripelés: *nem teljesítetted a szerződést, hát kénytelenek leszünk, és minderről majd írásban is.* Elviszi a vonat a házak sarkát, nyilvános élet a sarki szobákban, Mandelková alvadt vérdarabbal rúzsozza ajkát a szekrény mögött.

Összetapsikolom kis patkányainkat, s hazaviszem őket.

Dolinszky Miklós

„MINDENT ELKÖVETTEM, HOGY NE LEGYEK ZSENI” (I)

Bűntudat és örömhír Karinthy Frigyes életművében

Kalinalak

Teremtés

Nehéz leküzdeni az érzést a Karinthyról szóló „hivatalos” értékelések olvastán, hogy van benne valami másodlagos. Kevésbé szándékosságról, ennél sokkal mélyebb heidegződésről lehet szó: hogy, hogy nem, mindig úgy alakul, hogy kortársainak felsorolásakor, nemzedékének számbavételekor a lista végére szorul, például Szerb Antal irodalomtörténetében is. Nem valamiféle megelőlegezett rang semmibevétele ez, ellenkezőleg: éppen az a bűntudat konzerválódik így, melyből Karinthy a kiutat kereste. A kritika objektivitása ilyenkor éppen azzal lehetetlenül el, hogy az életmű bűvkörébe került. A felülnézet hiánya miatt aztán, még ha bírál is, nem képes mást mondani, mint amit az életmű már elmondott. Az ilyen kétdimenziós szemléletben az, ami felül van, perifériaként jelenik meg: éppen a valódi Közép az, ami az ortodox irodalomtörténet szemszögéből határhelyzetnek tűnik. Karinthy határhelyzete, melyben az irodalom meghaladására törekszik, elsődlegességéből adódó határhelyzet, miközben éppen ez az irodalom kívüli szándék esik ki a kétdimenziós látótérből. Az ilyen értékelés mindig valamely tisztult rendet vár az életműtől, mintha azelőtt, hogy leírták, már készen állt volna, valamely kész irodalomfogalom jegyében. Persze csakis a dilettáns szánja irodalomnak, amit írt. A hiteles művek egészen jól elviselik, hogy a tudomány csakis kulturális aspektusuk felé tud közeledni, vagyis ahhoz az állapothoz, amikor a mű már készen van és hagyományozódik. Az ontológiai aspektushoz viszont,